

Омельченко Марина Едуардівна,
вихователь-методист дошкільного навчального закладу № 22,
м. Суми
ORCID 0000-0003-0290-5172

УДК 3.351.37. 07

doi: 10.34213/tp.20.02.18

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ДОШКІЛЬНОЮ ОСВІТОЮ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Досліджено різні підходи науковців до механізмів державного управління та наведено класифікацію механізмів державного управління освітою. Автор звертає особливу увагу на специфіку механізмів державного управління дошкільною освітою.

Ключові слова: механізми державного управління, дошкільна освіта, класифікація механізмів державного управління, механізми державного управління, розвиток освіти.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти в Україні перебуває в стані реформування вже не одне десятиліття. І це не дивно, адже освіта – це саме та галузь життя цивілізованого суспільства, яка потребує постійного оновлення та змін. З цією метою упроваджується програма розвитку дитини “Я у Світі”, розробляється Концепція розвитку дошкільної освіти. Ці нормативні акти спрямовано на організаційно-управлінські зміни, необхідні дошкільно, удосконалення форм організації та урізноманітнення методів навчання й виховання дітей у контексті особистісно орієнтованої освітньої парадигми. Це визначає важливість питання пошуку ефективних механізмів управління якістю роботи закладів дошкільної освіти.

Гострота проблеми управління якістю діяльності закладів дошкільної освіти спричинена розгалуженістю системи дошкільної освіти, відсутністю чітких параметрів організації освітнього процесу в різних типах дошкільних закладів, єдиного підходу до визначення узагальнених критеріїв та механізмів оцінювання якості їхньої роботи, орієнтацією на застарілі принципи управління персоналом, особливостями навчально-виховного процесу та іншими аспектами діяльності. Для розв’язання цих проблем актуальною є необхідність визначення механізмів державного управління, їх розроблення та побудова механізмів державного управління якістю дошкільної освіти в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній літературі існує значна кількість різноманітних підходів і поглядів стосовно суті управління. Основою для дослідження сутності механізмів державного управління є праці В. Авер’янова, О. Амосова, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, Д. Безносенко, В. Говорухи, С. Домбровської, Ю. Древаля, В. Князева, В. Малиновського, Ю. Сурміна, О. Федорчак та ін., дослідження яких містять як концептуальний, так і галузевий підходи. Поняття механізмів державного управління в освітній сфері розкриваються в доробках І. Бех, І. Вакарчук, Л. Гаєвської, В. Григорович, С. Домбровської, Д. Дзвінчука, І. Зязюн, Н. Зелінської, Н. Карпеко, В. Кремень, Д. Карамішев, В. Лугового та ін. Вони надають повну й систематизовану інформацію про керовану систему, про стан і динаміку освіти, її досягнення й проблеми розвитку. Дошкільну освіту як підсистему суспільства, що є відповідальною за результати своєї діяльності, виконуючи соціальне замовлення, вивчають такі науковці та практики, як Л. Денякіна, О. Долинна, В. Кузьменко, Н. Маковецька, О. Низковська, Л. Поздняк, О. Пастюк, Л. Пісоцька та ін. Незважаючи на значний науковий

© Омельченко М. Е., 2020

та практичний інтерес до окресленої предметної галузі, невирішеною частиною проблеми є дослідження механізмів державного управління дошкільною освітою в контексті здійснення реформи освіти в Україні.

Метою статті є аналіз поняття “механізми державного управління дошкільною освітою” в стратегічних документах щодо розвитку дошкільної освіти та визначення сукупності механізмів державного управління, що забезпечують розвиток дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Становлення сучасної дошкільної системи освіти, а також механізмів державного управління нею відбувалося з середини 50-х рр. минулого століття. Зрозуміло, що протягом цього часу відбулась повна політична та світоглядна трансформація суспільних процесів в Україні. Здійснення державної політики в будь-якій сфері відбувається через реалізацію механізмів державного управління. Розгляньмо основні підходи до вивчення сутності поняття механізмів державного управління.

Термін “механізм” запозичений з технічної галузі. У прямому розумінні він означає сукупність деталей, що приводять у рух пристрій. Проте в іншому значенні термін “механізм” подається “як послідовність станів, процесів, які визначають собою які-небудь дії, явища; система, пристрій, який визначає порядок якого-небудь виду діяльності” [8]. Цей термін набув трактування в різних галузях науки через широке розуміння його сутності. О. Стоян зазначає, що в державному управлінні термін “механізм” “доцільно розглядати з точки зору структурно-організаційного та структурно-функціонального підходів. У першому випадку поняття “механізм” є сукупністю певних складових елементів, що формують організаційний базис певних явищ та процесів. Структурно-функціональний підхід закладає в організаційні основи динамічний рух у процесі реального функціонування. Організаційно-структурні основи механізму визначають суб’єкти та об’єкти державного управління та регулювання, які за своєю природою є носіями статичних ознак, а динамічні зміни виникають на основі комплексу взаємозв’язків і взаємодій між ними” [2].

Група авторів на чолі з О. Лазор узагальнює, що “державне управління – це цілеспрямований, організаційний та регулюючий вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність особи і громадянина з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави, відображених у Конституції та законодавчих актах, шляхом запровадження державної політики, виробленої політичною системою та законодавчо закріпленої, через діяльність органів державної влади, наділених необхідною компетенцією” [3].

У науковій літературі існує багато визначень механізмів державного управління. На нашу думку, попереднє визначення державного управління доступно ілюструє визначення авторів Словника-довідника з державного управління [6], які зазначають, що механізми державного управління – це практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей. Схема реального механізму державного управління містить цілі, рішення, впливи, дії, результати. Комплексний механізм державного управління вони визначають як систему політичних, економічних, соціальних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління. Поняття “механізми державного управління” визначається в найширшому розумінні як “способи

розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй форм і методів управління” [6].

В. Авер'янов розглядає поняття механізму державного управління як сукупність відповідних державних органів, організованих у систему для виконання цілей (завдань) державного управління відповідно до їхнього правового статусу, та масив правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації вказаними органами свого функціонального призначення [5].

У доробку В. Малиновського визначення механізмів державного управління звучить, як “сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління” [10].

Механізми управління – це категорія управління, що включає цілі управління, елементи об'єкта та їхні зв'язки, на які здійснюється вплив, дії в інтересах досягнення цілей, методи впливу, матеріальні та фінансові ресурси управління, соціальний та організаційний потенціали. Реальний механізм управління завжди конкретний, будучи спрямованим на досягнення конкретних цілей за допомогою впливу на конкретні фактори, і цей вплив здійснюється через використання конкретних ресурсів.

Розглянувши основні визначення механізмів державного управління, які зрозуміло розкривають сутність даного поняття, можемо дійти висновку, що в науковій літературі зустрічається безліч визначень механізмів державного управління, але немає єдиного узагальненого визначення. Переважна більшість визначень сутності механізмів державного управління трактується з позицій конкретних досліджень провідних вчених галузі.

На основі досліджень, що існують, О. Федорчак подає узагальнену класифікацію механізмів державного управління. За нею, механізми державного управління поділяються на механізми за функціональним призначенням та механізми за суб'єктом управління. Відповідно за функціональним призначенням – економічні, мотиваційні, організаційні, політичні та правові, а за суб'єктом управління – механізми, які використовуються законодавчими органами державної влади, Президентом України, органами виконавчої влади, органами судової влади, органами місцевої влади [9].

Як засвідчують результати аналізу історичної ретроспективи стратегічних документів щодо розвитку освіти, використання терміна “механізм” є епізодичним і несистемним. Зокрема, Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) 1993 р., окреслюючи завдання зі створення в Україні “нові системи управління освітою”, серед функцій державного управління освітою визначила створення “системного механізму саморегуляції галузі освіти на загальнонаціональному, регіональному, місцевому рівнях та в навчально-виховних закладах і наукових установах освіти” [7]. У програмі йшлося про розроблення і запровадження механізму державного оцінювання діяльності закладів освіти, якості підготовки фахівців через систему атестації та акредитації; механізмів державної підтримки талановитої молоді; механізму соціального захисту дітей, учнів, студентів та аспірантів, пільгового кредитування, додаткового фінансування для здобуття ними освіти; механізмів економічного стимулювання й пільгового оподаткування науково-

дослідної роботи; вдосконалення механізмів фінансово-господарської діяльності місцевих органів державної влади та органів громадського самоврядування закладів освіти; розроблення ефективних механізмів входження до освітніх і наукових програм ЮНЕСКО, інших міжнародних організацій, фондів тощо.

У наступному документі – Національній доктрині розвитку освіти (2002) поняття механізму взагалі згадується лише тричі. Вказано на необхідність “розроблення та запровадження механізму пільгового оподаткування доходів фізичних осіб, які спрямовують власні кошти на оплату навчання” і потребу “удосконалення механізму ліцензування, атестації та акредитації навчальних закладів” [11]. Проблемою, що потребувала першочергового розв’язання, визнано запровадження “нових економічних та управлінських механізмів розвитку освіти”. Про інші механізми в цих ключових документах освітньої політики в Україні не йдеться.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. [12], схвалена на III з’їзді працівників освіти України (2011) і що є провідним механізмом відтворення суспільного інтелекту, науки і культури, визнає “систему освіти нового покоління”. Створення такої системи освіти і проголошено одним з очікуваних результатів реалізації Національної стратегії “відповідно до вимог часу, що забезпечує повноту реалізації функції якісної освіти, випереджаючого загальноцивілізаційного розвитку людини”. Варто зазначити, що й цей документ не оперує поняттями ані “механізми державного управління дошкільної освіти”, ані “механізми державного управління у галузі шкільної освіти”. Натомість використано поняття “механізми реалізації державної політики в галузі освіти” та “механізми реалізації Національної стратегії розвитку освіти”.

Національна стратегія спрямовує на розроблення, створення чи удосконалення таких “механізмів реалізації державної політики в галузі освіти”:

- механізмів взаємодії органів управління освітою, сім’ї, освітніх установ, дитячих і молодіжних громадських організацій у напрямі розвитку, виховання й соціалізації дітей та молоді;
- механізмів фінансово-економічного забезпечення освіти, належної оплати праці педагогічних та науково-педагогічних працівників;
- механізму фінансування системи позашкільної освіти шляхом внесення змін до Бюджетного кодексу України;
- механізмів забезпечення педагогічних працівників сільської місцевості безоплатним житлом з опаленням і освітленням, підвезенням їх до місця роботи тощо.

З огляду на те, що в Україні хронічно не вирішуються проблеми, для розв’язання яких передбачається розроблення, створення чи удосконалення перелічених вище “механізмів”, і на те, що Національна стратегія конкретно не вказує інших механізмів, то виникає підозра, що терміном “розроблення механізму” в управлінсько-політичних документах прийнято позначати ті проблеми, які свідомо не будуть розв’язуватися в суспільстві й надалі.

Як “механізми реалізації Національної стратегії розвитку освіти” визначено: оновлення нормативно-правової бази системи освіти, удосконалення структури системи освіти, модернізація змісту освіти, забезпечення національного виховання, розвитку й соціалізації дітей та молоді, інформатизація освіти, посилення кадрового потенціалу системи освіти [12].

Порівняймо цей перелік і встановлену нами сукупність механізмів державного управління, що забезпечують розвиток дошкільної освіти:

- механізм розвитку педагогічного персоналу;
- механізм розвитку контенту дошкільної освіти;
- механізм розвитку освітнього середовища;
- механізм менеджменту/фінансування освіти;
- механізм цілевизначення і освітньої політики;
- механізм оцінювання розвитку дошкільної освіти;
- механізм державно-громадського управління дошкільної освіти;
- механізм надання освітніх послуг.

Можна визнати, що механізм розвитку педагогічного персоналу та механізм розвитку контенту дошкільної освіти – це, відповідно до Національної стратегії, механізми “посилення кадрового потенціалу системи дошкільної освіти” та “модернізація змісту дошкільної освіти” [7].

Зазначений у Національній стратегії механізм забезпечення “національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді” за описом своїх завдань полягає в забезпеченні “громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання, формування здорового способу життя, соціальної активності, відповідальності та толерантності”. Отже, потрібно зауважити, що ці завдання спрямовано здебільшого на визнання необхідності запобігання шкільним невдачам, а реалізація їх передбачає:

- переорієнтацію пріоритетів освіти з держави на особистість, на послідовну демократизацію і гуманізацію освітнього процесу, педагогічної ідеології загалом, тобто на європейські гуманістичні цінності й виміри;
- забезпечення відповідності змісту і якості виховання до актуальних проблем та перспектив розвитку особистості, суспільства, держави;
- взаємодію сім’ї, освітніх установ, органів управління освітою, дитячих і молодіжних громадських організацій, широких верств суспільства, місцевої громади, бізнесових структур, релігійних конфесій у вихованні й соціалізації дітей та молоді;
- розроблення цілісної системи виявлення та психолого-педагогічного супроводу обдарованої молоді, забезпечення умов для її розвитку, соціалізації та подальшого професійного зростання;
- розроблення програми превентивного виховання дітей і молоді в системі освіти; формування ефективної та дієвої системи профілактики правопорушень, дитячої бездоглядності та безпритульності;
- упровадження програм підготовки молоді до подружнього життя та формування відповідального батьківства;
- розроблення критеріїв оцінювання якості й результативності виховної діяльності навчальних закладів та ін. [10].

Активне і масштабне розгортання інституційних реформ в освіті в останні роки наштовхується на обмеження системи управління, яка неготова їх сприйняти і “переварити”. Серед механізмів державного управління в системі дошкільної освіти незавершеними залишаються такі зміни:

- створення механізмів державно-громадського управління;
- забезпечення прозорості діяльності державних органів управління освітою і навчальних закладів для учнів, їхніх батьків та громадськості;
- зниження бюрократичного навантаження на заклад освіти і перехід до електронного документообігу;
- розмежування повноважень у галузі освіти між різними рівнями управління та ін.

Надмірна концентрація повноважень на загальнодержавному рівні, а відповідальності – в обласних і місцевих органах влади призводить до обмежень автономії й можливості прийняття ефективних і відповідальних рішень у галузі освіти на місцях.

З огляду на встановлене, унаслідок здійсненого нами аналізу, багатозначність поняття “механізми державного управління” та різноманітність підходів до використання їх, неможливо в системі державного управління однозначно виділити елементи, які можуть бути названі його механізмами. На наше переконання, потрібно виходити передусім з того, що будь-яке управління є суб’єкт-об’єктним відношенням, а суб’єкт управління має право як віднаходити різні засоби для здійснення управління (тобто утримування об’єкта управління в певному стані відповідно до певних параметрів чи критеріїв), так і називати ці засоби інструментами, технологіями, зрештою, механізмами, незалежно від того, будуть ці засоби структуризовані та персоналізовані в органограмах управління чи лише зведуться до певних акцій суб’єкта управління – примусу, стимулювання тощо.

Таке багатовимірне бачення механізму державного управління певною мірою корелює з уявленнями про структуру механізму державного управління дошкільною освітою як сукупністю цільового, нормативно-правового, організаційного, економічного та інформаційного компонентів.

Узагальнюючи зазначене вище, можемо дійти висновку, що в стратегічних для системи освіти України документах та наукових дослідженнях відсутнє однозначне тлумачення поняття механізмів державного управління.

Механізми державного управління є категорією управління, яка відбиває складні для однозначної ідентифікації частини державно-управлінської системи, які включають цілі управління, ресурси управління, соціальний та організаційний потенціали, взаємозв’язки різних елементів управління, за допомогою яких здійснюється вплив у суб’єктно-об’єктних взаємодіях. Механізми державного управління будуються за принципом “мотрійки”, тобто кожний з механізмів включає в себе усі інші механізми. Їх також необхідно розглядати як систему-конфігуратор, що укладається за різними вимірами [13].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, механізми державного управління являють собою комплексну систему державного управління, складниками якої є конкретні механізми управління (економічний, мотиваційний, політичний, правовий та ін.), які в сукупності здатні забезпечити збалансоване та ефективне функціонування єдиного державного механізму.

Механізми державного управління розвитком дошкільної освіти можуть бути визначені як мультиплікація інституційних механізмів державного управління, які у формі організаційної та регламентованої взаємодії між центром і об’єктами управління забезпечують розвиток педагогічного персоналу, контенту, середовища, оцінювання, цілевизначення освітньої політики і менеджменту, фінансування системи закладів дошкільної освіти та процедурних механізмів організаційного, правового, економічного, політичного характеру, пріоритетність застосування яких зумовлюється функціями системи дошкільної освіти, а ефективність їх визначається рівнем людського капіталу учасників освітнього процесу.

Перспективи подальших розвідок полягають у розробленні рекомендацій зі встановлення організаційно-правових основ формування й функціонування механізмів державного управління дошкільною освітою.

Список використаних джерел

1. Архипова Є. О. Електронне урядування як форма організації державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток : електрон. наук. фах. вид.* 2015. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=855>.
2. Бегей І. П. Основні теоретичні складові сучасних моделей державного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 2 (25). С. 16–26.
3. Бухтатий О. Є. Еволюція українського законодавства про електронне урядування: проблеми і перспективи. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2015. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2015_2_13.
4. Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI століття) / затв. Постановою КМУ від 03.11.1993 р. № 896. Київ : Райдуга, 1994. 61 с.
5. Державне управління в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ, 1999. 266 с.
6. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. Сурмін, В. Бакуменко, А. Михненко та ін. ; за ред. Ю. Ковбасюка, В. Трощинського, Ю. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
7. Крисюк С. В. Державне управління освітою : навч. посіб. для слухачів, аспірантів, докторантів спец. “Державне управління освітою”. Київ : НАДУ, 2009. 220 с.
8. Луговий В. Наука державного управління і особливості модернізації підготовки фахівців державно-управлінської справи. *Проблеми й тенденції розвитку галузі науки “Державне управління” в Україні: від теорії до практики : зб. матеріалів симп. за міжнар. участю, м. Київ, 30 листоп. 2007 р.* Київ, 2007. С. 6–8.
9. Малишева Л. О. Електронний уряд як механізм реформування державного управління в інформаційному суспільстві. *Вісник СевНТУ : зб. наук. пр. Серія : Політологія*. 2011. Вип. 123/2011. С. 203–206.
10. Мартиненко В. М. Державне управління: від скептицизму до нової якості розвитку як галузі науки в Україні. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр.* Харків, 2007. № 2 (32). С. 38–46.
11. Національна доктрина розвитку освіти України. *Нормативно-правове забезпечення освіти* : у 4 ч. Харків, 2004. Ч. 1. С. 5–24.
12. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: <https://www.google.com/edu.ua>.
13. Паращенко Л. Механізми державного управління загальною середньою освітою в контексті національної стратегії розвитку освіти. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=382>.

Omelchenko M. E.,

Educator-methodologist, Sumy preschool educational institution № 22, Sumy
ORCID 0000-0003-0290-5172

**MECHANISM OF STATE MANAGEMENT OF PRESCHOOL EDUCATION:
THEORETICAL ASPECTS**

The modern education system in Ukraine has been reforming for decades. And there is no wonder, education is that industry of civilized society life which will demand continuous updating and changes. For this purpose, the Child Development Program “I am in the World” is introduced, the Concept development in preschool children is developed. These regulations are aimed at organizational and managerial changes, necessary preschool, improvement of organization forms and teaching's diversification methods and children's upbringing in the context of a personally oriented educational paradigm. It defines importance of a finding of quality management's effective mechanisms of establishment's preschool formation.

Thus, mechanisms of the government represent the government's complex system, which structure are management's specific mechanisms (economic, motivational, political, legal, etc.) which are in aggregate capable to provide the balanced and effective functioning of government's unique machinery.

The public administration mechanisms of development preschool education can be identified as animating the public institutional mechanisms which in the form of an organizational and

regulated interaction between the center and Management objects provide for the development of the pedagogical staff, content, environment, evaluation, determination of educational policy and management, the preschool education institutions system financing and procedural mechanisms of organizational, legal, economic, political nature, the priority of which is caused by functions of the preschool education system, and their effectiveness is determined by the human capital level of participants in the educational process.

Keywords: mechanisms of public administration, preschool education, classification of mechanisms of public administration, mechanisms of public administration, development of education.

References

1. Arkhypova, Ye.O. (2015). Elektronne uriaduvannia yak forma orhanizatsii derzhavnoho upravlinnia [E-government as a form of public administration]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=855> [in Ukrainian].
2. Behei, I.P. (2015). Osnovni teoretychni skladovi suchasnykh modelei derzhavnoho upravlinnia [The main theoretical components of modern models of public administration]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, 2 (25), 16–26 [in Ukrainian].
3. Bukhtatyi, O.Ye. (2015). Evoliutsiia ukrainskoho zakonodavstva pro elektronne uriaduvannia: problemy i perspektyvy [Evolution of Ukrainian legislation on e-government: problems and prospects]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia*, 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2015_2_13 [in Ukrainian].
4. Derzhavna natsionalna prohrama "Osvita" (Ukraina XXI stolittia): zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3 lystopada 1993 r. Vol. 896. Kyiv: Raiduha [in Ukrainian].
5. Derzhavne upravlinnia v Ukraini [Public administration in Ukraine]. V.B. Averianov (Ed.). Kyiv [in Ukrainian].
6. Surmin, Yu., Bakumenko, V., Mykhnenko, A. (2010). Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedic dictionary of public administration]. Yu. Kovbasiuk, V. Troshchynskiy, Yu. Surmin (Eds.). Kyiv: NADU [in Ukrainian].
7. Krysiuk, S.V. (2009). Derzhavne upravlinnia osvitoiu [State management of education]. Kyiv: NADU [in Ukrainian].
8. Luhovyi, V. (2007). Nauka derzhavnoho upravlinnia i osoblyvosti modernizatsii pidhotovky fakhivtsiv derzhavno-upravlinskoi spravy [The science of public administration and features of modernization of training of specialists in public administration]. *Problemy y tendentsii rozvytku haluzi nauky "Derzhavne upravlinnia" v Ukraini: vid teorii do praktyky: zb. materialiv symp. za mizhnar. uchastiu, Kyiv, 30 lystop. 2007 r. 6–8*. Kyiv [in Ukrainian].
9. Malysheva, L.O. (2011). Elektronnyi uriad yak mekhanizm reformuvannia derzhavnoho upravlinnia v informatsiinomu suspilstvi [E-government as a mechanism for public administration reform in the information society]. *Visnyk SevNTU: zb. nauk. pr. Seriya: Politolohiia*, 123/2011, 203–206 [in Ukrainian].
10. Martynenko, V.M. (2007). Derzhavne upravlinnia: vid skeptyzmu do novoi yakosti rozvytku yak haluzi nauky v Ukraini [Public administration: from skepticism to a new quality of development as a branch of science in Ukraine]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia: zb. nauk. pr.*, 2 (32), 38–46. Kharkiv [in Ukrainian].
11. Natsionalna doktryna rozvytku osvity Ukrainy. (2004). *Normatyvno-pravove zabezpechennia osvity*, 1, 5–24. Kharkiv [in Ukrainian].
12. Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na 2012–2021 roky [National strategy for the development of education in Ukraine for 2012–2021]. URL: <https://www.google.com/edu.ua> [in Ukrainian].
13. Parashchenko, L. (2012). Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia zahalnoiu serednoiu osvitoiu v konteksti natsionalnoi stratehii rozvytku osvity [Mechanisms of public administration of general secondary education in the context of the national strategy of education development]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=382> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 15.05.2020 р.